

ביזור וריכוז - הגדרות

- ריכוז - כיתהליך משמעו צמצום סמכות ההחלטות של גורם אחד בעניין מסוים והרחבת סמכות ההחלטה של גורם אחר באותו עניין.
- ביזור - בתהליך זה ניתנת לגורם מסוים הרשאה או הסכמה להחליט בעניין מסוים שהיה נתון קודם לכן בתחום סמכותו של גורם אחר.

גישות שונות לביזור

פלסר (1965) הגדיר 3 גישות להתייחסות למושג ביזור:

- הגישה הפוליטית - רואה בביזור חלק בלתי נפרד מהזירה הפוליטית - ממפת העצמה ומחלוקתה . ביזור פוליטי = הענקת עצמה לאזרחים. ביזור מנהלי = אצילת סמכויות לדרגים הנמוכים בארגון. (למרות מצבים של ביזור מנהלי , ניתן לעיתים רבות לזהות שליטה פוליטית ריכוזית) . אחד היעדים העיקריים של הביזור הוא העברת הסמכות לקבה"ח לידי יחידות אזוריות/מקומיות. (הביזור אינו בהכרח עדיף).²

גישות שונות לביזור (המשך)

פלסר (1965) הגדיר 3 גישות להתייחסות למושג ביזור:

- הגישה הדוקטרינית - גישה זו נוטה לזהות ביזור עם דמוקרטיה וחירות. אופיינית למתייחסים לביזור במסגרת תפיסה רומנטית של מקומיות. פלסר טוען כי ניתן לקיים ביזור בלי דמוקרטיה והשאלה היא לא בידי מי הסמכות והכוח אלא כיצד מתנהלת המסגרת הארגונית/שלטונית.

גישות שונות לביזור (המשך)

- הגישה המנהלית- לדברי פלסר קיים ניגוד הכרחי בין שני בסיסים עיקריים לחלוקת עבודה: תפקיד ושטח. כל רשות שלטונית קיימת כדי למלא ייעודים רבים בשטח נתון. (חלוקה לתפקיד= בריאות, כינוך, וכו' כל יחידה אחראית על חלק מהמשימה. חלוקה לשטח= ראייה כוללת, חוסר אחידות ברמה הלאומית).

ביזור - יתרונות

- יכולת למידה.
- גמישות, חידוש והתאמה לנסיבות לא מוכרות.
- השתתפות אזרחים בקבלת החלטות.
- הענות לדרישות ולצרכים המאפיינים אזור או קבוצת אוכלוסייה מסוימת. ניתן להשיג יעדים בשיטות עבודה פחות ביורוקרטיות.

ביזור – יתרונות (המשך)

- תהליכי קבלת החלטות מהירים.
- הטלת אחריות על עובדים, מורל גבוה.
- מקרבת שירותי כ"א לאלה הזקוקים להם.

ביזור - חסרונות

- סיכון של חוסר עקביות וחוסר הוגנות במה שנוגע לניהול ולמדיניות כ"א.
- השליטה על המערכת יכולה להיות קשה יותר במערכת מבוזרת.
- קיים סיכון של אי-עקביות בפעולות הארגון.

ביזור – חסרונות (המשך)

- חוסר אחידות של המערכת.
- יכול תיאום קשה יותר.
- אין ראיה מערכתית.
- תת-אופטימיזציה של המערכת הנובע מאופטימיזציה של היחידות בארגון.

ריכוז- יתרונות

- אחידות

- פיתוח התמחות בהיבטים טכניים של ניהול כ"א.

- יתרונות לגודל.

- פתרון לבעיית התיאום

- חסכון (תופעת הריץ'רץ).

- שירותים ברמה גבוהה ביחס לתקציב.

- ביטול כפילויות.

ריכוז - חסרונות

- נוקשות של המערכת.
- חוסר גמישות, אי-הענות לצרכים משתנים.
- מפתח נטייה אצל מנהלים לעקיפת כללים והנחיות.
- תחרות בין יחידות על זמנם של המומחים.
- קושי לשתף אזרחים בחיי הציבור ובחיים הפוליטיים המקומיים.
- חוק התיאום הפוחת של דאונס, חוק השליטה הפוחתת.

מה עדיף - ריכוזיות או ביזור?

- תלוי במשימה שעל הפרק (לנדאו ואיגל, יח' 5, 68). לגבי כל משימה יש לבדוק היכן היא מקוטלגת והאם יתרונות הביזור מתממשים:
 - משבצת 1- ריכוזיות (תאונות דרכים)
 - משבצת 2- ביזור (תקצוב, עונש מוות)
 - משבצת 3- ביזור
 - משבצת 4- ריכוזיות (הקמת המדינה)

מגבלות הריכוז

לנדאו ואיגל (1981) מונים 4 מגבלות לריכוז אם ארבעתן קיימות גישה ביזורית תהיה עדיפה:

- גבולות השליטה המדרגית
- מגבלות יכולת הלמידה
- המתח שבין סמכות התפקיד לסמכות המומחה
- המבנה הלא פורמלי

מה עדיף? (המשך)

- שיטת ארגון דורשת בחינה לאור יעדים וערכים, לאיזה דרג רצוי לאצול סמכויות לקבלת החלטות בארגון - לשאלה זו אין תשובה קלה הדבר תלוי במידה רבה:

1) באופי הסמכויות המואצלות.

2) בכישורי ההנהלה

3) במידת ההלימה של מערכות התמיכה

4) ובגורמים חיצוניים בסביבה.